

فصلنامه علمی - تخصصی معارف علوم اسلامی و علوم انسانی

سال ۴ - بهار ۱۴۰۳ - شماره شانزدهم - ص ۳۳۱-۳۴۶

تحلیل تاثیر باور و اعتقاد به آموزه های دینی در زندگی دانشجویی

زهرا مروتی^۱

چکیده:

اعمال مذهبی و آموزه های دینی همراه با آن ها، از طریق گشودن فضای ذهنی برای دست یابی به ارتباط عمیق با خدا یا قدرت برتر دیگر، سرچشمه ای از هیجان های مثبت را فراهم می کنند که اکثر آن ها دارای تاثیرات مثبت بر سلامت روان هستند. رابطه بین عقاید دینی و معنادار شدن زندگی انسان ها از جمله مباحثی است که باتوجه به ماهیت آن در زمره مسائل جامعه شناختی قرار می گیرد. سبک زندگی انسان ها امری اجتماعی است که بخصوص در دوران اخیر با گسترش تکنولوژی و همچنین آمدن ایده ها و افکار جدید باعث تغییراتی در نقش ها و انتظارات افراد، خانواده ها و جوامع گشته است، که دست مایه تحقیقات در این ارتباط شده است. در این تحقیق که به صورت تحلیلی-توصیفی و با روش کتابخانه ای نوشته شده است به تاثیرات باور و اعتقاد به آموزه های دینی در زندگی دانشجویی پرداخته شده است. تجزیه و تحلیل نشان می دهد که باورهای دینی بر جنبه های مختلف زندگی دانشجویان چه در سطح فردی و چه در سطح اجتماعی تاثیر بسزایی دارد. در سطح فردی، باورهای دینی موجب آرامش درونی، نظم و وقت شناسی، امید و رشد اخلاق شخصی می شود. دانش آموزان با اعتقادات مذهبی قوی تمایل دارند رفتار اخلاقی و با فضیلت بیشتری از خود نشان دهند و ایمان آنها به عنوان قطب نمایی برای هدایت تصمیمات و اعمال روزانه آنها عمل می کند. در سطح اجتماعی، باورهای مذهبی به صلح اجتماعی کمک می کند، زیرا آنها افراد را به همزیستی هماهنگ و حل منازعات از طریق راه های مسالمت آمیز تشویق می کنند. علاوه بر این، باورهای مذهبی اغلب با احساس برکت الهی همراه است، که افراد را برمی انگیزد تا از اعمال فاسد و انحرافات اجتماعی که می تواند به جامعه آسیب برساند، اجتناب کنند.

کلیدواژه: عقاید دینی، آموزه های دینی، زندگی دانشجویی

۱. مقدمه

دین همواره نقش بسزایی در شکل گیری نظام های آموزشی در سراسر جهان داشته است. در گذشته، آموزش و پرورش ارتباط تنگاتنگی با نهادهای مذهبی داشت و رهبران مذهبی اغلب به عنوان مربیان اولیه خدمت می کردند. به گفته مرکز تحقیقات پیو^۱، برای مثال، بهترین مردان تحصیل کرده در هند باستان، در صومعه های بودایی و هندو زندگی می کردند. با این حال، با تغییر زمان، نهادهای مذهبی اکنون دیدگاه سکولارتری^۲ را اتخاذ کرده اند و پیوند بین دین و آموزش کاهش یافته است (کاردوزا^۳، ۲۰۲۲). این مقاله تحقیقاتی بر توانایی دین در تأثیرگذاری بر زندگی دانشجویان تمرکز خواهد کرد.

اهمیت، نقش و جایگاه دین در زندگی بشر به قدری است که تمام مولفه های حیات روانی و جسمی وی را تحت الشعاع خود قرار داده است. یافته های محققان سلامت روان و جسم حاکی از این است که زندگی معنوی انسان با بهزیستی جسمی و روانی وی رابطه دارد. افراد دیندار سازگاری بهتری با موقعیت های استرس زا دارند، میزان پایین تری از هیجانات منفی و افسردگی را تجربه می کنند، اضطراب کمتری دارند، از مصرف مواد روان گردان و الکل پرهیز می کنند، از حمایت اجتماعی بالاتری برخوردارند و به دلیل اتخاذ شیوه های سالم در زندگی امید به زندگی بالاتری نسبت به افراد عادی دارند. همچنین تحقیقات گسترده ای در رابطه دین و بهزیستی روان شناختی، افزایش تاب آوری دینداران در موقعیت های بحرانی از قبیل خشکسالی، بحران اقتصادی و تبعیض نژادی را نشان داده اند (موسی زاده و همکاران، ۱۳۹۵). قرآن کریم در این باره میفرماید: « مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنشَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوةً طَيِّبَةً وَ لَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ » (نحل ۹۷). به این معنا که هر کس کار شایسته ای انجام دهد، خواه مرد باشد یا زن، در حالی که مؤمن است، او را به حیاتی پاک زنده می داریم؛ و پاداش آنها را به بهترین اعمالی که انجام می دادند، خواهیم داد؛ یعنی عمل شایسته بر مبنای اعتقاد و باور موجب دوچیز خواهد شد یکی حیات پاک دنیوی و دیگری پاداش اخروی. انسان موجودی است که وجود او دارای ابعاد مختلفی است، گاهی ابعاد وجودی او را تقسیم به مادی و معنوی می کنند یعنی انسان دارای جسم و روح است و تغذیه هر کدام از اینها در عین ارتباط با هم، متفاوت می باشند و باید به هر دوی اینها رسیدگی نمود یعنی جسم، خوراک مادی می خواهد و روح خوراک معنوی لازم دارد و همانطور که برخی غذاها برای جسم مضر هستند، برخی اعمال و رفتارها نیز به روح انسان آسیب می رسانند؛ و گاهی ابعاد وجودی او را به دو بُعد فردی و اجتماعی تقسیم می نمایند، دین برای همه ابعاد وجودی انسان دارای برنامه است و از هیچ یک از آنها غافل نشده و سعادت و بالندگی را برای همه عرصه های زندگی انسان خواهان است؛ وقتی که دین چنین برنامه و دستوراتی دارد، اعتقاد و باور به آن تاثیرات فراوانی بر زندگی انسان خواهد داشت؛ هر انسانی در هر موقعیت و شرایط کاری و شغلی اگر معتقد و باورمند به دستورات دینی باشد، تفاوت هایی با سایر افراد نامعتقد خواهد داشت و دارای سلامت روانی و روحی خواهد بود (تلخوی، ۱۴۰۳).

دانشجویان به عنوان مهم ترین قشر جامعه، همواره در معرض چالش های متعددی در زندگی قرار دارند. یکی از این چالش ها، نقش و تاثیر باور و اعتقاد به آموزه های دینی در زندگی روزمره آنهاست. این موضوع از اهمیت بالایی برخوردار است، زیرا باورهای دینی می توانند بر تصمیم گیری ها، رفتارها و نحوه زندگی دانشجویان تاثیر بگذارند. با توجه به اهمیت این موضوع، در این پژوهش، محقق قصد دارد تا با استفاده روش کتابخانه های تحلیلی جامع از تاثیر باور و اعتقاد به آموزه های دینی بر زندگی دانشجویی ارائه دهد. این تحلیل می تواند به درک بهتر نحوه تاثیرگذاری باورهای دینی و چگونگی بهره گیری از آن در بهبود زندگی دانشجویی کمک کند.

۲. بررسی نظریه ها

در نگاهی کلی دین و سبک زندگی از یک فرهنگ اند که بایکدیگر در تعامل هستند. علاوه بر این ویژگی ها و تعاریف دین و سبک زندگی نشان می دهد امکان ارتباط علی بین این دو مفهوم وجود دارد، زیرا طبق تعریف سبک زندگی عبارت است از رفتار ناشی از تمایل ها و ترجیح هایی که متأثر از ارزش ها و معنای افراد است و می دانیم که یکی از این نظام های معنایی دین است (افخمی و همکاران، ۱۳۹۲). این رابطه دو سویه است در ادامه به نظریه های مربوطه پرداخته می شود.

۱.۲. نظریه زیمل

زیمل یکی از نظریه پردازانی است که در این حوزه سبک زندگی را به منزله شکل (صورت)، بررسی می کند. او در چارچوب جامعه شناسی صوری خود مراحل پیدایش، رشد و تحول شکل ها و سبک های مختلف زندگی دینی را در دوره های قبل از نوگرایی چنین توضیح می دهد: «شکل خاصی از زندگی دینی که بدو به تمامی با ماهیت و انرژی های آن زندگی تناسب داشته و به تدریج بیرونی، محدود و انعطاف پذیر می شود و سپس شکل جدید آن را کنار می زند، شکلی که پویایی خود انگیزه ی انگیزش دینی را در شکل رایج آن دوباره مستقر می سازد. از این رو، آنچه جای شکل منسوخ را می گیرد، باز هم شکل دینی است با لوازم گوناگون ایرانی» (زیمل، ۱۳۸۰).

۲.۲. نظریه اینگلهارت^۱

اینگلهارت، پیش بینی می کند که جایگزینی جمعیت از نسلی به نسل دیگر، به آرامی به تغییری طولانی از ارزش های مادی به ارزش های فرا مادی منجر می شود وی ارزش ها را به دودسته مادی و فرا مادی تقسیم می کند. خیزش فرا مادی گری اگرچه گسترده است لیکن تنها یک جنبه از فراگرد وسیع تر دگرگونی فرهنگی ای است که به جهان بینی سیاسی، گرایش های مذهبی، نقش های مبنای بر جنسیت و هنجارهای جنسی در جامعه پیشرفته صنعتی شکل نوینی بخشیده است. این دگرگونی ها در ارتباط با یک نیاز مشترک اند: نیاز به احساس امنیت که مذهب و هنجارهای فرهنگی مطلق، به طریق سنتی آن را تأمین می کرده اند (اینگلهارت، ۱۳۸۲).

از نظر اینگلهارت، سه دلیل اساسی برای افول هنجارهای مذهبی و هنجارهای جنسی سنتی در جوامع پیشرفته صنعتی وجود دارد. اولین علت آن، افزایش احساس امنیت است که نیاز به هنجارهای مطلق را کم‌رنگ می‌کند. افراد تحت فشارهای روانی نیاز به مقررات قابل پیش بینی و خشک دارند که از آنچه روی می‌دهد، اطمینان حاصل کنند زیرا در خطر هستند؛ اما فرامادیون بازتاب پدیده معکوسی هستند: در اوضاع نسبتاً امن و بی خطر، شخص می‌تواند تنوع و اختلاف بیشتری را تحمل کند، لذا فرد نیازی به امنیت حاصل از مقررات خشک و مطلق که بازدارنده های دینی قادر به تأمین آن هستند، ندارد. دلیل دوم این است که هنجارهای اجتماعی و مذهبی معمول در ابتدا، زمینه های کارکردی دارند در واقع بسیاری از این هنجارهای مذهبی در ضرورت بقای خانواده اند و امروزه با ظهور دولت رفاه عمومی، حتی اگر خانواده هام متلاشی شود، نسل جدید می‌تواند به حیات خود ادامه دهد. درست است که با از میان رفتن زمینه کارکردی هنجارهایی که خانواده را تقویت می‌کرده، ارزش های جامعه به سرعت تغییر نمی‌کند، اما راه برای سست شدن آن هنجار هموار می‌گردد (اینگلهارت، ۱۳۸۲).

دلیل سوم برای افول جهان بینی سنتی نیز، مسئله هماهنگی شناختی است. مردم در پی آن هستند که جهان بینی شان باتجربه روزانه شان همسان گردد. از این رو در جامعه صنعتی که کارخانه مرکز تلاش تولیدی است، مفهوم خدا به منزله ساعت ساز بزرگی است که جامعه را خلاق کرده و سپس آن را ترک نموده، به حال خویش واگذاشته تا مستقل عمل کند. از این رو هرچه بار کنترل بشر به محیط افزوده گردید، نقشی که به خدا نسبت داده شد، تضعیف گردید. زوال ظاهری هنجارهای اجتماعی و مذهبی سنتی، با تحول از ارزش های مادی به فرا مادی، در ارتباط است. تحول به سوی فرا مادی گری و افول اشکال سنتی مذهب، دو اتفاق به همراه هستند زیرا هر دو یک علت مشترک دارند: سطح بی سابقه امنیت فردی در جامعه پیشرفته معاصر (اینگلهارت، ۱۳۸۲).

۳.۲. نظریه آلپورت

تقسیم بندی آلپورت در خصوص جهت گیری مذهبی فرد توانسته است توجه زیادی را طی سالیان اخیر به خود معطوف دارد و در مطالعاتی که عامل مذهب مورد توجه روانشناسان است به عنوان یک نظریه کارآمد مورد استفاده قرار گیرد. آلپورت بر حساب جهت گیری دینی افراد، آن ها را با دو جهت گیری دینی درونی و بیرونی تقسیم بندی می‌کند. از نظر آلپورت افراد مذهبی با جهت گیری درونی ضامن درونی سازی ارزش های دینی، مذهب را به مثابه هدف در نظر می‌گیرند. در حالی که افراد با جهت گیری بیرونی، دین را صرفاً وسیله ای برای نیل به اهداف دیگر در نظر می‌گیرند. اخیراً نظریه آلپورت در زمینه جهت گیری دینی بیرونی به دو مقوله اجتماعی و شخصی بساط یافته است. طبق این تقسیم بندی افراد دارای جهت گیری دینی بیرونی اجتماعی از مذهب جهت نیل به اهداف اجتماعی سود می‌جویند، در حالی که در جهت گیری مذهبی بیرونی شخصی افراد از مذهب جهت کسب امنیت فردی استفاده می‌کنند (فلتون، ۱۹۹۷).

وی بر این باور است که در نظام ارزش‌های مذهبی، ارزش‌های دینی، بالاترین، مقدم‌ترین و ضروری‌ترین ارزش‌ها هستند. هدف اصلی فرد در زندگی این است که زندگی‌اش را به شیوه‌های عملی کند که با باورهای دینی‌اش متحد و سازگار است فرد به دنبال وحدت ارزش‌ها، ارتباط خود با جهان به‌عنوان یک کل و نیل به سعادت اخروی است. آلپورت معتقد است که نظام ارزش دینی، به‌تنهایی قادر است شخصیت را سازمان‌دهی کند. به عقیده آلپورت، همه این نام‌های ارزشی کلی به‌صورت مساوی قادر به یکپارچه‌سازی شخصیت نیستند. وی بر این باور است که نظام ارزشی دینی تنها نظامی است که می‌تواند به‌صورت کامل و مستمر به شخصیت، وحدت و یکپارچگی ببخشد؛ زیرا از یکسو، دین با تمام جنبه‌های زندگی انسان سروکار داشته، در هر بخشی از زندگی، حرفی برای گفتن دارد. دین می‌تواند فرد را در تمام تعاملاتش با دنیا، در تمام جنبه‌ها راهنمایی و یاری کند. در بین تمام نام‌های ارزشی، فقط نظام ارزشی دینی می‌تواند در تمام جنبه‌ها و در تمام زندگی راهنمای انسان است. از سوی دیگر، دین پدیده‌ای است که با عالم بالا؛ یعنی عالم غیرمادی نامحدود فوق طبیعی، مرتبط است. نظام ارزشی دینی ساخته دست بشر نیست، اما سایر نام‌های ارزشی دیگر ساخته و پرداخته دست بشر هستند (ناصری و همکاران، ۱۳۹۵).

۴،۲. نظریه ناهماهنگی شناختی

نظریه فستینگر مشهورترین الگوی همسانی شناختی و شاید تأثیرگذارترین نظریه در روانشناسی اجتماعی است. نقطه شروع مهم برای فستینگر مشاهده این وضعیت در زندگی روزمره است که ما اغلب در وضعیتی قرار می‌گیریم که طبق نگرش‌های خود عمل نمی‌کنیم بلکه هماهنگ با الزامات نقش خود و یا هماهنگ با زمینه اجتماعی عمل می‌کنیم.

طبق نظریه ناهماهنگی، شناخت‌های یک فرد (افکار، باورها، نگرش‌ها) ممکن است هماهنگ یا ناهماهنگ است. داشتن شناخت‌های ناهماهنگ سبب ناهماهنگی شناختی می‌گردد که حالت ناخوشایندی از برانگیختگی است که فرد را به کاهش ناهماهنگی برمی‌انگیزد. فرد باید برای توجیه تغییر در رفتار خود، نگرش خویش را تغییر دهد. روی هم‌رفته ناسازگاری شناختی کوشش فرد است در راستای اینکه ناهمسازی بین دو یا چند اندیشه یا ایده را کاهش دهد. ناسازگاری شناختی هنگامی رخ می‌دهد که بین رفتارها، شناخت‌ها، ایده‌ها، نگرش‌ها و گرایش‌های مرتبط افراد درباره مسائل و موضوعات گوناگون ناسازگاری وجود داشته است. حالت دیگر ناسازگاری شناختی هنگامی است که بین این وجه نظرها و شناخت‌ها با رفتارها و کنش‌های افراد ناسازگاری و تعارض ایجاد شود.

نظریه ناسازگاری شناختی بر این پیش‌فرض استوار است که شناخت‌های گوناگون در مورد یک موضوع ممکن است به حالتی از ناهماهنگی و ناسازگاری در فرد منتهی شود. هنگامی که فرد در معرض دو شناخت گوناگون و بعضاً ناسازگار قرار می‌گیرد، برانگیخته می‌شود که یکی از این دو را گزینش و مزایای آن را برجسته کرده و دیگری را رها سازد (ناصری و همکاران، ۱۳۹۵).

۳. روابط بین بهزیستی ذهنی و دین

مطالعات زیادی در مورد اینکه چگونه انسان ها سطح بهزیستی ذهنی خود را افزایش می دهند وجود دارد و در حالی که برخی از آنها بر متغیرهایی مانند ویژگی های شخصیتی تأکید کرده اند، برخی دیگر توجه را به عوامل جمعیت شناختی مانند جنسیت، تحصیلات و درآمد جلب کرده اند (اریلماز، ۲۰۱۲). مطالعات دیگر به فعالیت های هدف گرا برای افزایش بهزیستی ذهنی اشاره کرده اند. معنویت و دینداری به عنوان عوامل درونی از جمله: عزت نفس، منبع کنترل و ویژگی های شخصیتی که بر بهزیستی ذهنی افراد تأثیر می گذارد، ارزیابی شده است (هولدر، کلمن، و والاس، ۲۰۱۰). معنویت و دینداری بخشی از جستجوی معنا در زندگی در حوزه روانشناسی مثبت گرا محسوب می شود. روانشناسان مثبتگرا معتقدند که برخی منابع وجود دارند که به زندگی معنا می بخشند، مانند طرح های شخصی، خانواده، شغل، عاطفه و عشق، و مذهب (لیوبومیرسکی و همکاری ۲۰۰۵). با این حال، معنویت و دین به یک معنا نیستند، زیرا معنویت به عنوان یک سیستم درونی اعتقادی تعریف می شود که قدرت و آرامش را برای افراد فراهم می کند. دینداری شامل مناسک، اعمال و باورهای نهادی است (اریلماز، ۲۰۱۸).

بخش زیادی از مردم خود را هم معنوی و هم مذهبی توصیف می کنند. استدلال شده است که مذهب و معنویت چیزی مشترک دارند، از این حیث که هر دو احساس فراتر رفتن از خود را در انسانها پرورش میدهند و به کسب معنا در زندگی فرد کمک می کنند (پارگامنت، ۱۹۹۹). مطالعات علمی مرتبط با رابطه دین و معنویت و بهزیستی ذهنی نه تنها تأثیرات مستقیم بلکه غیرمستقیم دین و معنویت را بر رفاه ذهنی افراد مورد بررسی قرار داده است. نتایج مطالعات در مورد تأثیرات غیرمستقیم دین و معنویت نشان داده است که دین و معنویت به افراد تاب آوری می دهد (ماستن و کوسورث، ۱۹۹۸)، جدا از اینکه توانایی مقابله با استرس را برای آنها فراهم می کند. به همین ترتیب، بخشش بخش اساسی بسیاری از ادیان را تشکیل می دهد. به عنوان مثال، نشان داده شده است که افرادی که رفتار بخشش را از خود نشان می دهند، از نظر روان شناختی بسیار بهتر از کسانی هستند که این کار را انجام نمی دهند. علاوه بر این، بسیاری از ایدئولوژی های مذهبی از افراد می خواهند که یکدیگر را دوست داشته باشند و به یکدیگر احترام بگذارند. و بنابراین ممکن است در یک سبک زندگی مشترک، شرکای یکدیگر را دوست داشته باشند و به یکدیگر احترام بگذارند (وان دیرندونک و موهان، ۲۰۰۶).

۴. تاثیر باور و اعتقاد بر زندگی دانشجویی

باور و اعتقاد نقش بسیار زیادی را در زندگی هر فردی ایفا می کند؛ اساسا نقش ایمان به خداوند در دو بُعد فردی و اجتماعی خود را نشان می دهد. باورمندی و معتقد بودن و عمل به فرامین دینی برای همه انسانها دارای فایده است و

¹Eryilmaz

²Holder, Coleman, & Wallace

³Lyubomirsky

⁴Pargament

⁵Masten & Coatsworth

⁶Van Dierendonck & Mohan

یکی از گروه هایی که نیاز بیشتری به ایمان به خداوند و باور به وعده های الهی دارند اهل علم می باشند؛ سوالی این جا مطرح می شود که اگر دانشجویی معتقد و متعهد به دین باشد چه ویژگی هایی در او نسبت به دانشجوی غیر معتقد نمایان می شود در پاسخ باید گفت که در دو حوزه فردی و اجتماعی این بحث مورد بررسی قرار می گیرد، یعنی دینداری و باورمندی اثراتی مثبت، هم در زندگی شخصی دانشجو و هم در زندگی اجتماعی او خواهد داشت که به آنها اشاره خواهد شد.

۱.۴. اثرات باور و اعتقاد در بُعد فردی

بخشی از اثرات باورمندی به مبانی دینی در زندگی شخصی و فردی دانشجو، نمایان میشود؛ بدین معنا که دانشجویی معتقد به دین و معنویت دارای ویژگی هایی خواهد شد که آن ویژگی ها او را از سایرین متمایز می نماید و تاثیر زیادی در زندگی او خواهد گذاشت که به مواردی از آنها اشاره می شود:

۱.۱.۴. آرامش روانی

یکی از اثرات اعتقاد و باور در بُعد فردی زندگی دانشجویی، داشتن آرامش روحی می باشد؛ آرامش و طمانینه یکی از شاخصه های مهم در داشتن یک زندگی زیبا محسوب می شود و امری است که در جوامع امروز بشری جای خالی آن در زندگی ها احساس می شود و غالب افراد همیشه دارای اضطراب، استرس، ناراحتی و ترس از آینده هستند. آرامش روانی اساس زندگی سالم است. دین باوری و یاری خواستن از خداوند موجب آرامش روحی انسان مؤمن در حوادث زندگی می شود (سجادی ابرقوئی و همکاران، ۱۳۹۹). قرآن کریم تنها عامل حقیقی برای آرامش روحی را ذکر و یاد خداوند معرفی مینماید و می فرماید: «الَّذِينَ آمَنُوا وَ تَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ» (رعد: ۲۸) یعنی آنها کسانی هستند که ایمان آورده اند، و دل‌هایشان به یاد خدا مطمئن (و آرام) است؛ آگاه باشید، تنها با یاد خدا دل‌ها آرامش می یابد. یک دانشجو ممکن است با انواع اضطراب ها و ترس ها روبرو شود مانند ترس از آینده کاری و شغلی، ترس از امتحان، ترس از شروع یک زندگی متاهلی و مانند اینها اما ذکر و یاد خدا به او آرامش و طمانینه ای عطا می کند که در برابر این سختی ها کم نیابد و بتواند با قدرت به مسیر خودش که کسب علم و دانش و حرکت در مسیر پیشرفت و رشد است حرکت نماید.

مفسران در ذیل این آیه شریفه می گویند: « منظور در آیه فوق از ذکر خدا که مایه آرامش دلها است تنها این نیست که نام او را بر زبان آورد و مکرر تسبیح و تهلیل و تکبیر گوید، بلکه منظور آن است که با تمام قلب متوجه او و عظمتش و علم و آگاهی و حاضر و ناظر بودنش گردد، و این توجه، مبدأ حرکت و فعالیت در وجود او به سوی جهاد و تلاش و نیکی ها گردد و میان او و گناه سد مستحکمی ایجاد کند، این است حقیقت ذکر که آن همه آثار و برکات در روایات اسلامی برای آن بیان شده است» (مکارم شیرازی، ۱۳۷۱). مسلماً ذکر زبانی، فواید بیشماری خواهد داشت، اما بزرگترین ذکر، ذکر عملی است که انسان در همهی حالات زندگی خود به یاد خدا باشد و این ذکر است که موجب می

شود انسان مومن، همیشه ضمیری مطمئن و قلبی آرام داشته باشد حتی در سخت ترین حوادث زندگی که انسانهای دیگر دچار افسردگی و اضطرابهای زیاد می شوند

۲،۱،۴. نظم و وقت شناسی

از دیگر ثمرات باور و اعتقاد و در نتیجه، عمل بر طبق آنها این است که انسان مومن دارای صفت نظم و وقت شناسی میباشد، دلیل این امر نیز این است که فرد معتقد میدانند که چند روزی در این دنیا مهمان است و فرصت زیادی ندارد و باید بهترین استفاده ها را از لحظات عمر خویش داشته باشد و نیکوترین استفاده این است که انسان عمر خود را صرف اعمال صالح و تحصیل علم و دانش و خدمت به مخلوقات خداوند نماید. در روایات معصومین علیهم السلام تعبیر زیادی درباره وقت شناسی و از دست ندادن فرصت،ها وارد شده است، امیرالمومنین علیه السلام در روایتی می فرماید: «إِضَاعَةُ الْفُرْصَةِ غُصَّةٌ» (نهج البلاغه) یعنی از دست دادن فرصت موجب غم و اندوه میشود؛ این روایت خیلی برای اهل علم و دانشجویان می تواند راهگشا باشد که اگر در این دوران چند ساله تحصیل از فرصت علم آموزی استفاده نشود و وقت انسان به مسائل دیگری صرف شود در آینده بجز غم و اندوه چیزی حاصل دانشجو و علم آموز نخواهد شد. همچنین حضرت در روایت دیگری فرمودند: «لِلْمُؤْمِنِ ثَلَاثُ سَاعَاتٍ فَسَاعَةٌ يُنَاجِي فِيهَا رَبَّهُ وَ سَاعَةٌ يَرْمُ مَعَاشَهُ وَ سَاعَةٌ يُحَلِّي فِيهَا» [بینا] بَيْنَ نَفْسِهِ وَ بَيْنَ لَدَّتِّهَا فِيمَا يَحِلُّ وَ يَجْمَلُ» (نهج البلاغه) یعنی مومن زندگی خود را به سه وقت تقسیم بندی مینماید، ساعتی را برای مناجات با خدایش اختصاص میدهد و ساعتی را برای اصلاح معاش و روزی قرار می دهد و در پی کسب و کار می رود و ساعتی را برای لذات نیکو و حلال در نظر می گیرد. بنابراین دانشجوی مومن و معتقد قدر لحظات عمر خود را میدانند و برای زمانهای زندگی خود برنامه ریزی دارد.

۳،۱،۴. امیدواری

یکی دیگر از اثرات باورمندی به تعالیم دینی، امیدواری فرد دانشجو نسبت به آینده است. در تفکر فرد با ایمان، جهان خلقت نسبت به تلاش های وی بی تفاوت نیست و ثمره فعالیت های در راه حق و حقیقت او بینتیجه نمی ماند؛ خداوند در قرآن کریم می فرماید: «وَ اصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ» (هود: ۱۱۵) یعنی و شکیبایی کن، که خداوند پاداش نیکوکاران را ضایع نخواهد کرد. دانشجوی با ایمان چون به قدرت و اراده الهی ایمان دارد همیشه دست نیازش به درگاه خداوند دراز است و امیدواری او به خدا مانع از مبتلا شدن وی به بیماری های روحی می شود. اساسا امید و امیدواری قطب نمای حرکت انسان محسوب می شود و اگر کسی دچار یاس و ناامیدی شود دیگر حرکت و پیشرفت در او دیده نمی شود و به همین جهت است که در روایات معصومین علیهم السلام یکی از گناهان بزرگ را ناامیدی معرفی نموده اند. امام صادق علیه السلام در روایتی نورانی می فرماید: «الْكِبَائِرُ الْقُنُوطُ مِنَ رَحْمَةِ اللَّهِ وَ الْيَأْسُ مِنْ رُوحِ اللَّهِ...» (کلینی، ۱۴۰۷ق، ج ۲) یعنی از جمله گناهان کبیره ناامیدی و مایوس بودن از رحمت خداوند است، زیرا انسان نا امید هیچگاه پس از شکست و زمین خوردن به فکر ایستادن و ادامه حرکت دادن نیست و به عنوان نمونه اگر دچار گناهی شد دیگر به توبه نمی اندیشد و میگوید من که دیگر آمرزیده نمی شوم پس چرا توبه کنم و یا یک دانشجوی نا امید

پس از شکست در یک امتحان، می گوید من که استعداد ندارم و در این امتحان موفق نشدم پس چرا دیگر درس بخوانم و ادامه تحصیل بدهم، در صورتی که بسیاری از بزرگان و اهل علم در زندگی خود بارها دچار شکست شده اند اما هیچ وقت این شکست ها آنها را از حرکت باز نداشته است و امیدواری عامل موفقیت آنها بوده است.

۴،۱،۴. گرایش به اخلاق

از آنجا که نفس اماره و شیطان دائما در حال وسوسه انسان و ترغیب او برای انجام رفتارهای خلاف اخلاق هستند، اگر انسان، باورمند به روز جزا و حساب و کتاب اعمال نباشد، خیلی سریع در گرداب های گناه و فتنه ها غرق خواهد شد؛ خودداری از گناه و معصیت اجر بزرگی خواهد داشت و اگر دانشجو بتواند خود را از مناظر گناه آلود و رفتارهای غیراخلاقی مصون بدارد برکات و رحمت الهی مدام بر زندگی فردی و تحصیلی وی سرازیر خواهد شد. دین و اعتقاد موجب می شود که فرد متمایل به انجام نیکی ها و مسائل اخلاقی شود. رعایت اخلاق و مسائل اخلاقی موجب دستیابی به آرامش، سعادت و عاقبت بخیری می شود. تجربه نشان داده است که گناه و معصیت، اضطراب و نا آرامی روحی را به دنبال دارد و اکثر افراد گناه پیشه آرامش حقیقی را در زندگی بدست نمی آورند؛ غالب خانواده هایی که دچار از هم پاشیدگی شده اند یکی از مهم ترین علتها در آنها دوری از اخلاق و معنویات بوده است به این دلیل که اگر زن و یا مرد فرامین الهی را در محیط خانواده حاکم و قاضی قرار دهند از آسیبهای فراوانی در امان میمانند و لذا قرآن کریم میفرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَّا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَ يَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ» (تحریم: ۶). یعنی ای کسانی که ایمان آوردهاید خود و خانواده خویش را از آتشی که هیزم آن انسانها و سنگهاست نگه دارید؛ آتشی که فرشتگانی بر آن گمارده شده که خشن و سختگیرند و هرگز فرمان خدا را مخالفت نمی کنند و آنچه را فرمان داده شده اند (به طور کامل) اجرا می نمایند. که در این آیه شریفه خداوند دستور داده است که انسان هم باید خودش را از بند آتش نجات دهد و طوری عمل کند که جهنمی نشود و هم باید خانواده خودش را از آتش جهنم مصون بدارد و شرط دور شدن از آتش جهنم و عذاب الهی دوری نمودن از معاصی و رفتارهای خلاف اخلاق و شرع میباشد. روایتی از امام صادق علیه السلام در ذیل این آیه شریفه نقل شده است که هنگام نزول این آیه شریفه مردی از مسلمانان روی زمین نشست و شروع کرد به گریه کردن و ناله سردادن و گفت من از حفظ کردن خودم از آتش جهنم عاجز هستم حال چگونه خانواده خودم را از آتش حفظ نمایم، پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمودند: «حَسْبُكَ أَنْ تَأْمُرَهُمْ بِمَا تَأْمُرُ بِهِ نَفْسُكَ وَ تَنْهَاهُمْ عَمَّا تَنْهَى عَنْهُ نَفْسُكَ» یعنی همین که آنان را امر کنی به آنچه خودت را به آن امر می نمایی و نهی نمایی ایشان را از آنچه خودت را از آن نهی می کنی کفایت به عبارتی وظیفه تو تذکر دادن میباشد و راهنمایی کردن و اگر به حرف تو اهمیتی داده نشد عقاب و مجازاتی شامل تو در این مورد نمی شود؛ و در برخی روایات آمده که اگر از تو اطاعت نمودند نیز، تو وظیفه خودت را در این باره انجام داده ای (ر.ک: کلینی، ۱۴۰۷). بنابراین دانشجوی معتقد به مبانی دینی و اسلامی، به اخلاق گرایش دارد و به دنبال راهی است تا بتواند رضایت الهی را در زندگی خود کسب نماید.

۵،۱،۴. بالابردن سطح خواسته ها

از دیگر اثرات باورمندی به خداوند این است که شخص مومن، خواسته هایش منحصر در مسائل مادی و دنیوی نیست و افق های بلندی در ذهن و تفکرات او وجود دارد، خواسته های او که از سر خودخواهی و خو پسندی بودند جای خود را به معنویت و عشق و محبت می دهند، درخواست -های مادی وی که نهایتاً منحصر در خانه خوب و ماشین خوب بودند با رسیدن به کمال و سعادت ابدی جایگزین میشوند، البته منظور این نیست که فرد معتقد و باورمند دیگر خانه و یا ماشین نخواهد و برای فراهم کردن امکانات زندگی دنیوی تلاش نکند، بلکه منظور این است که هدف اصلی و غایت حقیقی زندگی او این موارد نمی باشد.

ک فرد دانشجوی معتقد علاوه بر اینکه با کسب دانش به فکر کسب درآمد نیز می باشد، اما هدف غایی او کسب درآمد نیست بلکه خدمت به مردم برای رضای خداوند است، یعنی ایمان در درون او باعث میشود که ظرفیت درونی وی وسعت بیابد و سطح آرزوهای او به سمت تعالی و رشد معنوی گرایش پیدا کند. در قرآن کریم خداوند کسانی را مورد تشویق قرار می دهد که به دنبال خیر و حسنه هم در دنیا هستند و هم آخرت و آن خیرات را از خداوند طلب میکنند و کسانی که فقط سقف آرزوی آنها دنیاست را مورد مذمت قرار میدهد؛ می فرماید: «وَمِنْهُمْ مَّنْ يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَ فِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ»^{۱۳۷۱} اولئك لهم نصيب مما كسبوا و الله سريع الحساب» (بقره: ۲۰۱-۲۰۲) یعنی و بعضی می گویند: پروردگارا! به ما در دنیا نیکی عطا کن! و در آخرت نیز نیکی مرحمت فرما! و ما را از عذاب آتش نگاه دار! آنها از کار (و دعای) خود، نصیب و بهره ای دارند؛ و خداوند، سریع الحساب است. در تفسیر نمونه آمده است: «در حقیقت این قسمت از آیات اشاره به خواسته های مردم و اهداف آنها در این عبادت بزرگ است؛ بعضی جز به مواهب مادی دنیا نظر ندارند و چیزی غیر از آن از خدا نمی خواهند بدیهی است آنها در آخرت از همه چیز بی بهره اند. ولی گروهی هم مواهب مادی دنیا را می خواهند و هم مواهب معنوی را بلکه زندگی دنیا را نیز به عنوان مقدمه تکامل معنوی می طلبند و این است منطبق اسلام که هم نظر به جسم و ماده دارد و هم جان و معنا و اولی را زمینه ساز دومی می شمرد و هرگز با انسانهای یک بعدی یعنی آنها که در مادیات غوطه ورنند و برای آن اصالت قائلند، یا کسانی که به کلی از زندگانی دنیا بیگانه اند سازگار نیست» (مکارم شیرازی، ۱۳۷۱). بنابراین ایمان و اعتقاد سبب می شود که یک جوان دانشجو، سطح فکر و خواسته هایش از مسائل مادی بالاتر برود و دارای هدفی متعالی گردد.

۲.۴. اثرات باور و اعتقاد در بُعد اجتماعی

باورمندی و اعتقاد به خداوند علاوه بر اینکه در بُعد فردی انسان خود را نشان میدهد و زندگی شخصی را سامان میدهد، در بُعد اجتماعی نیز تاثیرات فراوانی دارد؛ بدین معنا که اگر کسی معتقد به دین و معنویت باشد و در مسیر دین قدم بردارد، در جامعه تاثیرگذار خواهد بود؛ جلوه بزرگ این بُعد در این است که تمامی افراد جامعه بر طبق دستورات دینی عمل نمایند که در آن صورت مدینه فاضله ای شکل خواهد گرفت و همه از نعمت اثرات دین متنعم خواهند شد. تمام ویژگیهای فردی گفته شده اگر به صورت عمومی انجام شوند در بُعد اجتماعی نیز قرار میگیرند و در ادامه به برخی از اثرات اجتماعی باورمندی به دین اشاره می شود

۱،۲،۴. آرامش اجتماعی

اگر مردم به خصوص شخص دانشجو، پایبند به مسائل دینی باشند و همه بر طبق فرامین الهی عمل کنند، جامعه و در مورد دانشجو، فضای دانشگاه دارای جو آرامی خواهد بود و جامعه و فضایی که دارای جو همراه با آرامش باشد موفقیت، تلاش و کوشش در آن بیشتر و با کیفیت تر خواهد بود. مسلمان واقعی به دنبال ایجاد اختلاف و تنش در جامعه نیست و مشغول انجام وظایف خویش می باشد، امام باقر علیه السلام در روایتی خطاب به شخصی به نام سلیمان می فرماید: « يَا سُلَيْمَانُ أَ تَدْرِي مَنْ الْمُسْلِمُ قُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ أَنْتَ أَعْلَمُ قَالَ الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَ يَدِهِ » (کلینی، ۱۴۰۷، ج ۲، ۲۳۴) ای سلیمان آیا میدانی مسلمان چه کسی است عرضه داشت جانم فدای شما، شما دانایتر هستید، حضرت فرمودند مسلمان واقعی کسی است که دیگر مسلمانان از دست و زبان او در امان باشند. بیشتر اختلافات بخاطر مهار نبودن زبان انسان است و در روایات بسیار پیرامون حفظ زبان سخن به میان آمده است؛ دین که مجموعه ای است از دستورات اخلاقی مدام انسان را توصیه به رعایت اخلاق می نماید و یکی از دلیل های این توصیه ها و نصایح معصومین علیهم السلام حفظ آرامش اجتماعی می باشد. در فضایی که همه خود را موظف به عمل بر طبق دین می دانند، انسانیت به معنای واقعی کلمه ظهور پیدا میکند و تا جایی ادامه می یابد که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در روایتی می فرماید: « مَثَلُ الْمُؤْمِنِ فِي تَوَادُّهِمْ وَ تَرَاحُمِهِمْ كَمَثَلِ الْجَسَدِ إِذَا اشْتَكَى بَعْضُهُ تَدَاعَى سَائِرُهُ بِالسَّهْرِ وَ الْحُمَى » (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۵۸، ۱۵۰). یعنی مثال مومنان در مهربانی نسبت به یکدیگر مانند جسم است که اگر جایی از آن جسم دچار بیماری گردد تمام آن دچار بی خوابی و تب میشود. بنابراین جامعه اسلامی همه خود را نسبت به یکدیگر مسئول می دانند و در محیط دانشگاه، دانشجوی مومن و باورمند برای حفظ آرامش و اصلاح آن محیط نهایت سعی و کوشش خود را انجام میدهد تا فضایی آرام بر مبنای دستورات دینی و الهی صورت پذیرد.

۲،۲،۴. برکت الهی

قرآن کریم یکی از اثرات دینداری و رعایت تقوا را در جامعه، نزول برکات نام میبرد و میفرماید: «وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ ءَامَنُوا وَ اتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ وَ لَكِن كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُم بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ» (اعراف ۹۶). یعنی و اگر اهل شهرها و آبادیها، ایمان می آوردند و تقوا پیشه می کردند، برکات آسمان و زمین را بر آنها می گشودیم؛ ولی (آنها حق را) تکذیب کردند؛ ما هم آنان را به کیفر اعمالشان مجازات کردیم. علامه طباطبایی در المیزان می گوید: «برکات به معنای هر چیز کثیری از قبیل امنیت، آسایش، سلامتی، مال و اولاد است که غالبا انسان به فقد آنها مورد آزمایش قرار می گیرد. در جمله "لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ" استعاره به کنایه قرآنکریم یکی از اثرات دینداری و رعایت تقوا را در جامعه، نزول برکات نام می برد و می فرماید: «وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ ءَامَنُوا وَ اتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ وَ لَكِن كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُم بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ» (اعراف ۹۶). یعنی و اگر اهل شهرها و آبادی ها، ایمان می آورند و تقوا پیشه می کردند، برکات آسمان و زمین را بر آنها می گشودیم؛ ولی (آنها حق را)

تکذیب کردند؛ ما هم آنان را به کیفر اعمالشان مجازات کردیم. علامه طباطبایی در المیزان می گوید: «برکات به معنای هر چیز کثیری از قبیل امنیت، آسایش، سلامتی، مال و اولاد است که غالباً انسان به فقد آنها مورد آزمایش قرار می گیرد. در جمله "لَفْتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ" استعاره به کنایه به کار رفته، برای اینکه برکات را به مجرای تشبیه کرده که نعمت های الهی از آن مجرا بر آدمیان جریان می یابد، باران و برف هر کدام در موقع مناسب و به مقدار نافع می بارد، هوا در موقعش گرم و در موقعش سرد شده، و در نتیجه غلات و میوه ها فراوان می شود، البته این در موقعی است که مردم به خدای خود ایمان آورده و تقوا پیشه کنند و گرنه این مجرا بسته شده و جریانش قطع می گردد. جمله "وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَ اتَّقَوْا" ... دلالت دارد بر اینکه افتتاح ابواب برکتها مسبب از ایمان و تقوای جمعیت ها است، نه ایمان یک نفر و دو نفر از آنها، چون کفر و فسق جمعیت، با ایمان و تقوای چند نفر، باز کار خود را می کند. جمله "وَلَكِنْ كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ" دلالت دارد بر اینکه عذابی که بر جمعیتها نازل می شده به عنوان مجازات بوده، و اینگونه عذابها در حقیقت اعمال خود مردم است که به آنان بر می گردد (طباطبایی، ۱۳۷۴). همان گونه که بیان شده، برکات به صورت مطلق است و همه نیکی های نازل شده از جانب خداوند را شامل می شود یعنی ایمان و تقوا، سبب نزول برکات بر اجتماع می باشند. محیط دانشگاه و فضای علمی که اکثر دانشجویان، باورمند و عامل به دستورات دینی باشند، همراه با برکت خواهد بود، یعنی خداوند در تحصیل، کار و فعالیت های آنان نهایت لطف و رحمت را قرار می دهد که نمونه آن در جوانان پرکار و تلاش گر میهن اسلامی ایران در بخش های هسته ای و موشکی و مانند آن دیده می شود که این همه پیشرفت سریع و بزرگ یقیناً بخاطر برکت و رحمت الهی می باشد.

۳،۲،۴. دوری از فساد و انحرافات اجتماعی

از آنجا که اسلام دینی اجتماعی میباشد و دستوراتش منحصر در مسائل فردی و شخصی نیست، فرد باورمند و معتقد به دین نمی تواند در برابر ناهنجاری ها و انحرافات اجتماعی سکوت پیشه کند و در کنار فسادها به راحتی عبور نماید، وی هم خودش را از افتادن در گرداب معاصی حفظ می نماید و هم نسبت به جامعه احساس مسئولیت میکند و با امر به معروف و نهی از منکر در مقابل انحرافات جامعه ایستادگی می نماید؛ البته امر به معروف و نهی از منکر که با توجه و آگاهی از شرایط و ضوابط آن صورت پذیرد. خداوند در قرآن کریم میفرماید: «وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ» (آل عمران، ۱۰۴). یعنی باید از میان شما، جمعی دعوت به نیکی، و امر به معروف و نهی از منکر کنند! و آنها همان رستگارانند. در واقع اگر امر به معروف و نهی از منکر در فضای جامعه وجود نداشته باشد و هر کسی در انجام انواع رفتارهایش مختار باشد، دیگر کنترل جامعه ممکن نخواهد بود. مولف تفسیر کوثر می گوید: «وادار کردن دیگران به انجام کارهای خوب و بازداشتن آنها از انجام کارهای بد اگر به صورت یک تکلیف و وظیفه در جامعه مطرح باشد و همه خود را به آن متعهد بدانند، آثار و نتایج بسیار درخشانی به بار می آورد و در سازندگی و بالندگی و رشد و تعالی جامعه و گسترش مبانی اخلاقی و ارزش های ایمانی تأثیر قاطعی دارد. و علاوه بر نتایجی که در دیگران می گذارد برای خود شخص که امر به معروف و نهی از منکر می کند نیز بسیار

سازنده است و او که دیگران را به نیکی ها دعوت می‌کند، سعی خواهد کرد که آن را در خود به وجود آورد. بسیاری از مردم تشنه تشویق هستند و اگر به انجام کارهای پسندیده تشویق شوند به راحتی آن را انجام می‌دهند و نیز بسیاری از مردم از سرزنش و اعتراض دیگران متأثر می‌شوند و اگر خود را در معرض اعتراض جامعه ببینند از انجام کارهای بد منصرف می‌شوند و از گناه و معصیت پرهیز می‌کنند. اسلام با استفاده از این روحيات که در نوع مردم وجود دارد، دو فریضه امر به معروف و نهی از منکر را واجب کرده تا گروهی را با تشویق و گروهی را با تهدید تربیت کند و نظام اخلاقی را در جامعه گسترش دهد» (جعفری، ۱۳۷۶).

شاید سوالی مطرح شود که آیا امر به معروف و نهی از منکر موجب سلب آزادی انسان می‌شود؟ در پاسخ گفته می‌شود که: «با اینکه به طور مسلم زندگانی دسته جمعی برای افراد بشر فوائد و برکات فراوانی دارد و حتی این نوع مزایا انسان را وادار به زندگانی اجتماعی کرده است، ولی در مقابل آن محدودیتهایی نیز برای او به بار می‌آورد، و چون در برابر فوائد بی شمار زندگی دستجمعی ضرر این نوع محدودیتهای جزئی و ناچیز است لذا بشر از روز اول تن به زندگی اجتماعی داده و محدودیت ها را پذیرفته است، و از آنجا که در زندگی اجتماعی سرنوشت افراد بهم مربوط است، و به اصطلاح افراد اجتماع در سرنوشت یکدیگر اثر دارند حق نظارت در اعمال دیگران حق طبیعی و خاصیت زندگی دسته جمعی است، بنابراین انجام این فریضه نه تنها با آزادی های فردی مخالف نیست، بلکه وظیفه های است که افراد در مقابل یکدیگر دارند» (مکارم شیرازی، ۱۳۷۱). در فضای علمی نیز اگر دانشجو ببیند که فضای علم و تحقیق به فضای گناه و انحرافات تبدیل شده است نمیتواند در برابر آن سکوت نماید و او نیز با رعایت شرایط و لحن محترمانه و دلسوزانه سعی در اصلاح اجتماع می نماید و با این کار فضا را مهیا برای تحصیل علم می کند که فایده آن هم به خودش و هم به دیگر دانشجویان خواهد رسید.

۵. نتیجه گیری

تحلیل ارائه شده تأثیر معنادار اعتقاد به آموزه های دینی را بر جنبه های مختلف زندگی دانشجویی، چه در سطح فردی و چه در سطح اجتماعی، نشان می دهد. در سطح فردی، نشان داده شده است که اعتقاد به آموزه های دینی باعث تقویت آرامش روانی، القای نظم و وقت شناسی، ایجاد حس امید و پرورش ذهنیت اخلاقی می شود. دانشجویانی که اعتقادات مذهبی قوی دارند تمایل بیشتری به رفتار اخلاقی و با فضیلت دارند، زیرا ایمان آنها به عنوان چراغ راهنمایی در تصمیم گیری و فعالیت های روزانه آنها عمل می کند.

علاوه بر این، تأثیر باور دینی فراتر از فردی است و در بعد اجتماعی نیز تجلی می یابد. اعتقاد به آموزه های دینی می تواند به صلح اجتماعی کمک کند، زیرا افراد را به همزیستی هماهنگ و حل و فصل منازعات از طریق راه های مسالمت آمیز تشویق می کند. علاوه بر این، اعتقاد دینی اغلب با احساس برکت الهی همراه است، که می تواند افراد را ترغیب کند تا از درگیر شدن در اعمال فاسد یا انحرافات اجتماعی که ممکن است به جامعه آسیب برساند، اجتناب کنند.

در مجموع، یافته‌ها حاکی از آن است که اعتقاد به آموزه‌های دینی نقش مهمی در شکل‌دهی بهزیستی فردی و اجتماعی دانشجویان دارد. با القای ارزش‌هایی مانند آرامش روانی، انضباط، اخلاق و هماهنگی اجتماعی، باور دینی می‌تواند تأثیر عمیق و ماندگاری بر رشد و موفقیت کلی دانش‌آموزان، هم از نظر تحصیلی و هم در تلاش‌های آینده آنها داشته باشد. تصدیق و تقویت این ارتباط بین اعتقاد دینی و زندگی دانشجویی می‌تواند رویکرد ارزشمندی در ارتقای آموزش کل نگر و رشد فردی باشد.

۶. راهکارهای پژوهشی

اگرچه در دانشگاه‌های ایران تا حد زیادی فرهنگ اسلامی و گرایش‌های مذهبی نمودار است، اما به دلیل اهمیت دینداری، وجود آسیب‌های ناشی از ضعف یا فقدان دینداری و باورهای دینی، اهمیت باور دینی در تقویت سلامت روانی، و کاهش آسیب‌های روانی دانشجویان لازم است راهکارهای افزایش دینداری در دانشجویان و محیط دانشگاه، از سوی مسئولین و نهادها به صورت جدی پیگیری شود.

فضاهایی برای دعا، مراقبه و تأمل معنوی در دسترس دانشجویان ارائه شود. سازمان‌دهی خدمات مذهبی، کنفرانس‌ها و گروه‌های بحث در مورد موضوعات معنوی صورت گیرد و تشویق به ایجاد باشگاه‌ها یا تشکل‌های دانشجویی با محوریت مذهب و معنویت.

در نهایت نیز می‌توان گفت از سخنرانان و کارشناسان مذهبی برای شرکت در همایش‌ها و میزگردها دعوت به عمل آید و تشویق به کار پژوهشی و دانشگاهی در جنبه‌های مذهبی و معنوی صورت گیرد.

منابع

قرآن کریم با ترجمه آیت الله مکارم شیرازی

نهج البلاغه للصبحی صالح

- افخمی، آلیسیا، افسری، عبدالحمید(۱۳۹۲)، بررسی میزان تاثیر دینداری بر سبک زندگی در بین دانشجویان دانشگاه ملی کلمبیا، ۳(۱)، ۲۰۸-۱۸۱.
- تلخوی، سارا (۱۴۰۳)، تحلیل تاثیر باور و اعتقاد به آموزه های دینی در تحلیل تاثیر باور و اعتقاد به آموزه های دینی در زندگی دانشجویی، فصلنامه علمی - تخصصی معارف علوم اسلامی و علوم انسانی، ۴، ۹۱-۱۰۵.
- جعفری، یعقوب، (۱۳۷۶)، تفسیر کوثر، قم: موسسه انتشارات هجرت
- زیمل، گئورگ. (۱۳۸۰)، تضاد فرهنگ مدرن، مترجم: هاله لاجوردی، فصلنامه ارغنون، ۲۴۶-۲۲۵.
- سجادی ابرقوئی، عظیمه، عاصی مذهب، ابوالقاسم، اعتمادی فر، اعظم (۱۳۹۹)، بررسی قرآنی روایی نقش ایمان در سلامت روان، مجله دانشکده پزشکی، ۶۳(۱).
- طباطبایی، محمدحسین، (۱۳۷۴)، ترجمه میزان فی تفسیر القرآن، موسوی، محمدباقر، قم، دفتر انتشارات اسلامی
- کلینی، محمدبن یعقوب، (۱۴۰۷)، الکافی، تهران، دارالکتب الاسلامیه
- مجلسی، محمدباقر، (۱۴۰۳ق)، بحار الانوار، بیروت، دار احیاء التراث العربی.
- مکارم شیرازی، ناصر، (۱۳۷۱ش)، تفسیر نمونه، تهران، دارالکتب الاسلامیه
- موسی زاد، شهلا؛ علمی، محمود(۱۳۹۵)، بررسی رابطه بین سبک زندگی و باورهای دینی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد ورزقان، مطالعات جامعه شناسی، ۸(۲۹)، ۷-۲۰.
- ناصری، میلاد؛ کاوه، فرزانه؛ ربانی خوراسگانی (۱۳۹۵)، مطالعه چگونگی نگرش دانشجویان به دین (مدلی بر اساس نظریه زمینه ای GT)، جامعه شناسی کاربردی، ۲۷(۴)، ۷۹-۹۷.
- Cardoza, M. (2022). The Influence of Religion on Education and College Students. CityWatch. Retrieved March 14, 2023, from <https://www.citywatchla.com/index.php/cw/important-reads/26107-the-influence-of-religion-on-education-and-college-students>.
- Eryilmaz, A. (2012). A model of subjective well-being for adolescents in high school. Journal of Happiness Studies, 13(2), 275-289.
- Eryilmaz, A. (2018), Investigation of the Relations between Religious Activities and Subjective Well-being of High School Students, Educational Sciences: Theory & Practice, 15(2), 433-444.
- Fulton, Aubyn. S. (1997). Identity status, Religious Orientation and Prejudice. Journal of Youth and Adolescence, 26(1):1-11.

Holder, M. D., Coleman, B., & Wallace, J. M. (2010). Spirituality, religiousness, and happiness in children aged 8-12 years. *Journal of Happiness Studies*, 11(2), 131-150

Inglehart, Ronald; Abramson, Paul R. (1994), Economic Security and Value Change, *The American Political Review*, 88(2):336-354.

Lyubomirsky, S., King, L., & Diener, E. (2005). The benefits of frequent positive affect: Does happiness lead to success? *Psychological Bulletin*, 131, 803-855.

Masten, A. S. (1999). Resilience comes of age: Reflections on the past and outlook for the next generation of research. In M. D. Glantz, J. Johnson, & L. Huffman (Eds.), *Resilience and development: Positive life adaptations* (pp. 282-296).

Pargament, K. I. (1999). The psychology of religion and spirituality? Yes and no. *The International Journal for the Psychology of Religion*, 9, 3-16.

Van Dierendonck, D., & Mohan, K. (2006). Some thoughts on spirituality and eudaimonic well-being. *Mental Health Religion & Culture*, 9(3), 227-238.